

2015

**Проблеми та перспективи розвитку
науки на початку третього тисячоліття
у країнах Європи та Азії**

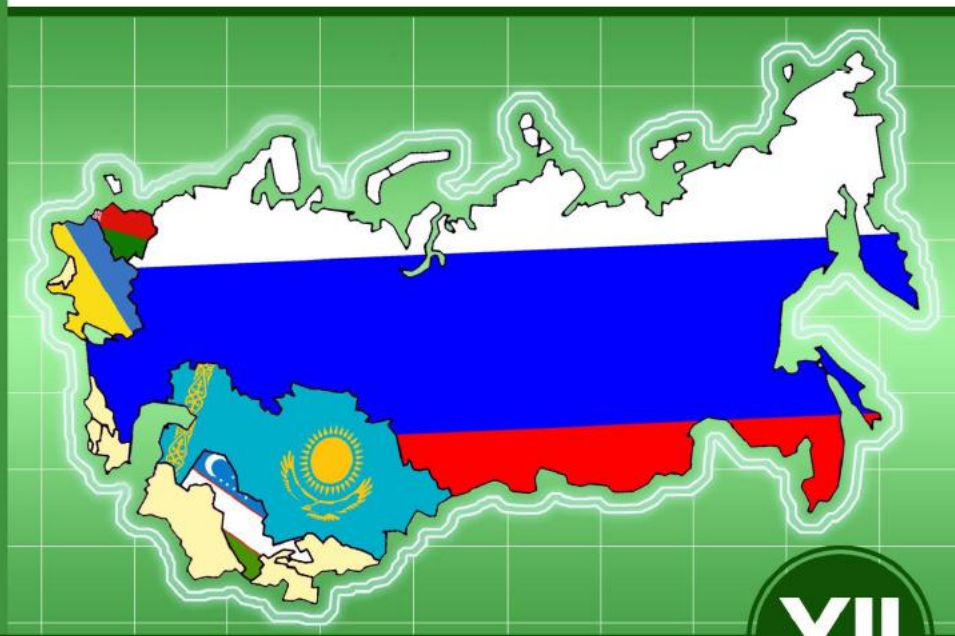
XII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

30-31 березня 2015 р.

ЧАСТИНА 2

Секції:

Економіка, Педагогіка, Філологічні науки

**Переяслав-Хмельницький
2015**

XII

6. Шевель Б. О. Напрямки формування професійних якостей інженерів-педагогів / Б. О. Шевель. – С. 148-151. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова [Текст]: зб. наук. пр. Серія 16 Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики Вип. 9 (19) / М-во освіти і науки України. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 216 с.
7. Шереметьєва Ю. А. Совершенствование структуры содержания профессиональной подготовки инженеро-педагогов швейного профиля / Ю. А. Шереметьєва // Записки Крымского инженерно-педагогического университета. – Вып. 34. Педагогические науки. – С. 124-130.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Кривильова Олена Анатоліївна.

Тетяна Спіріна
(Київ, Україна)

ДЕОНТОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема формування професійно-етичних якостей соціальних працівників на сучасному етапі розвитку педагогічної науки розглядається у різних аспектах. Важливого значення в цьому контексті набуває дотримання деонтологічного підходу. Його сутністю є визначення особливостей професійної поведінки людини та розроблення на цій основі сукупності професійно-етичних норм та правил, враховуючи специфіку певної галузі праці та у нерозривній єдності із загальною теорією моралі. Деонтологічний підхід вивчає основні концептуальні засади етичного кодексу та інших нормативних документів як підґрунтя моральної поведінки; розглядає критерії усвідомлення професійного обов'язку та взаємовідносин з клієнтами, колегами; моральні зобов'язання стосовно професії, а також допомагає знаходити причини та способи розв'язання моральних ситуацій з позиції деонтології.

Соціальна робота належить до професійної діяльності в системі «людина-людина», в центрі якої постають гуманні ставлення (Г. Жирська, О. Киричук, Л. Пічхадзе тощо). Вчений Г. Ясякевич розглядає їх, виходячи з того, що: гуманне ставлення в широкому розумінні – це особлива якість особистості, яка характеризується постійним проявом свідомої доброзичливості, милосердя, нетерпимості до байдужості й жорстокості; у більш вузькому розумінні – вміння бути співчутливим, бажання творити добро [5].

Професійні уміння, що здобуваються людиною, – стверджує К. Платонов, – стають якостями її особистості, у той же час особистісні якості людини, її властивості значно впливають на успішність оволодіння тим чи іншим умінням [4]. Саме цим можна пояснити, що формування деонтологічних умінь, деонтологічної культури багато в чому залежить від особистісних якостей людини.

Сучасне розуміння деонтологічних характеристик професійної діяльності сучасного фахівця базується на об'єктивному і всебічному розгляді та осмисленні фундаментальних проблем світової деонтології, які тлумачаться по-різному філософськими, політико-правовими, етичними теоріями.

Деонтологічні проблеми аналізуються в працях багатьох сучасних вчених (І. Бенедик, П. Біленчук, М. Васильєва, В. Горшеньов, С. Гусарев, О. Карпов, С. Сливка, О. Тихомиров, О. Шмоткін). Історію розвитку етичних концепцій також розкривають К. Жоль, В. Лозовой, М. Панов, О. Стасевська та інші.

Проблеми деонтологічної культури привертають таких дослідників, як: О. Белорусов та Н. Бочков, котрі досліджують деонтологію як один із важливих елементів виховання; А. Бунятян та Б. Петровський розглядають соціально-психологічні аспекти етико-деонтологічного виховання майбутніх фахівців. Значну увагу проблемам розвитку професійної етики приділяють такі вчені, як Л. Хоружа, В. Лозова та багато інших.

Певні аспекти проблеми дослідження у своїх наукових працях охарактеризували: Е. Веселова (психологічна деонтологія); Е. Коробова (деонтологічна готовність студентів університетів); К. Левітан (основи педагогічної деонтології); В. Соколов (педагогічні основи деонтологічної підготовки курсантів в навчальних закладах МВС) тощо.

Формування етичних засад професійної діяльності не може бути відірваним від процесу національного виховання. У вітчизняній теорії виховання отримали розвиток ідеї народної педагогічної деонтології (Ю. Руденко, М. Стельмахович, С. Русова тощо).

Дослідник проблем національного виховання М. Стельмахович вважає народну педагогічну деонтологію сукупністю тих показників, що обстоюють етичну сферу обов'язкового в думках і вчинках кожної людини.

Відомий науковець М. Васильєва у своїх працях педагогічну деонтологію визначає, з одного боку, як вид професійної деонтології, а, з іншого, – як розділ педагогічної науки, що становить собою узагальнену систему принципів, норм, вимог, яким має відповідати поведінка педагога в умовах професійної діяльності. Автор трактує, що педагогічна деонтологія включає систему вимог професійного та особистісного порядку, висвітлює етичний бік поведінки педагога з позицій належного. Її специфікою є те, що поведінка педагога в практичній діяльності розглядається через поняття повинності, належного ставлення педагога до учасників соціально-педагогічного процесу (клієнтів, батьків, колег тощо) [1].

Процес формування та розвитку деонтологічної культури соціальних працівників полягає у тому, щоб під час навчання у вищому навчальному закладі допомогати їм усвідомити сутність обраної професії, її вимоги до фахівця, мету, зміст й функції соціальної роботи, виконання професійних обов'язків, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею.

Слушно є думка А. Кудеріної про те, що сучасному суспільству потрібні не лише фахівці, які виконують окремі функції, а й всебічно розвинуті соціально-активні особистості, котрі повинні мати фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру, високоморальність та добре сформоване відчуття професійного обов'язку [2].

У працях М. Васильєвої розкрито передумови виділення в структурі професійної етики такого її складника як професійна деонтологія, оскільки особливого значення дотримання певних норм набуває при виконанні професійного обов'язку представниками професійних груп. Автор зазначає, що норми моралі через свій аксіологічний характер не є обов'язковими, надають право широкого вибору та санкціонуються винятково суспільною думкою, однак щодо вимог, які висувуються до соціальних працівників, фахівців деяких інших професій,

що працюють в умовах ризику чи пов'язаних із здоров'ям та життям людини, набувають обов'язкового характеру і забезпечуються адміністративними або юридичними санкціями [1].

Професійна деонтологія вчить ставитися до підлеглого чи колеги не як до об'єкта своїх спостережень та професійних дій, а як до особистості зі своїм духовним світом, своїми бажаннями, сподіваннями, надіями, острахами.

Задовго до введення терміну «деонтологія» в науковий обіг було визначено основні принципи, які регламентують поведінку та дії фахівця у спілкуванні з оточуючими. До основних принципів, яких дотримувалось людство минулих епох належать: гуманне ставлення до людей; надання професійних послуг людям незалежно від расової, політичної та регіональної приналежності; повага до честі і гідності людини; професійний оптимізм.

При цьому дослідники проблем деонтологічної культури зазначають, що ігнорування або порушення деонтологічних принципів не лише знижує ефективність професійних зусиль, а й може завдати невинуватної шкоди психічному, моральному або фізичному здоров'ю людини. Так, Ю. Кусий визначає, що деонтологія науково обґрунтовує необхідність свідомого підпорядкування особистих інтересів потребам суспільства в гармонійному поєднанні особистого і суспільного, визначає форми професійної моралі та виконання професійного обов'язку в конкретній галузі [3].

Відображення нормативних вимог, професійних норм у свідомості фахівця дає йому змогу більш повно і адекватно сприймати професійну дійсність, орієнтуватися в ній, відпрацьовувати стратегію і тактику, мету та конкретні плани соціальної роботи.

Визнання і прийняття майбутнім фахівцем цих норм як базових принципів професійного обов'язку допомагає йому сформувати належне ставлення до обраної професії та професійної діяльності в цілому.

Кожна професія потребує різних вимог, які вважаються належними, необхідними для представників даної професії, тому деонтологічна культура є проявом тих ціннісних норм та проявів життєдіяльності людини, які забезпечують зв'язок особистості й професії.

Звичайно, кожна професія передбачає дотримання певних професійних знань, умінь, навичок, здібностей, вимог та обов'язків. Наприклад, якщо в технічних професіях (спрямування «людина–машина», «людина–знакова система») більш важливими є професійні знання та здібності, а морально-етичні норми є не настільки обов'язковими, то в професіях гуманітарного напрямку (спрямування «людина–людина») деонтологічна культура є обов'язковою вимогою до особистості. При цьому кожна з професій системи «людина–людина» має свої особливості деонтологічної культури.

Поняття «деонтологічна культура» охоплює повний змістовий спектр понять «деонтологія» та «культура», однак не зводиться до їх простої суми, а є новим якісним утворенням, яке не лише відображає цінності у їх «людському вимірі», а й зумовлює їх «діяльне освоєння», реалізацію цього виміру на всіх рівнях організації і соціального самовияву.

Отже, деонтологічну культуру можна вважати однією з найбільш важливих складових професійної культури. Зауважимо, що професійна культура є складовою культури особистості, складним утворенням у цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері професійної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних та фізичних якостей, мотиваційної сфери, забезпечує високу якість і позитивне ставлення до професійної діяльності.

Професійна діяльність соціального працівника поліфункціональна, безпосередньо впливає на долі людей та їх взаємовідносини, за своєю специфікою глибоко занурюється в сферу моралі, і тому повинна співвідноситися з моральними вимогами, враховувати особливості професійної діяльності.

Характеризуючи деонтологічний аспект соціальної роботи, доцільно наголосити, що особистісне зростання виступає важливою передумовою професійного становлення особистості соціальних працівників. Фахівці зобов'язані запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності, не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості.

Узагальнення підходів до визначення деонтології та складових професійної культури, дає можливість деталізувати підходи до поняття «деонтологічна культура».

Для ефективності формування та розвитку деонтологічної культури соціальних працівників зміст соціально-виховної роботи має відповідати таким умовам, як:

- спрямування форм та методів навчально-виховного процесу на формування деонтологічної культури фахівців;
- обґрунтування сутності деонтології та значущості її для майбутньої професійної діяльності фахівця;
- упровадження зв'язків деонтологічного виховання з фаховою практичною діяльністю та професійними обов'язками соціальних працівників;
- формування та розвиток засад деонтологічної культури, як необхідної складової професійної етики.

На думку А. Кудеріної, деонтологічні знання соціальних працівників і, зокрема деонтологічна культура, повинні якісно та успішно формуватись й розвиватись в процесі соціально-виховної роботи у вищих навчальних закладах [2].

Дослідники деонтологічної культури (І. Бех, С. Гусарєв, І. Писаренко, І. Синиця, І. Чернокозов та інші), стверджують, що оскільки вона формується на основі характерних професійних обов'язків, її першою головною соціальною функцією є сприяння успішному вирішенню завдань професії. Крім того, деонтологічна культура відіграє роль посередника, що об'єднує інтереси суспільства й професійних груп населення. Інтереси суспільства виступають у деонтологічній культурі у формі професійної відповідальності та компетентності, обов'язку виконання професійних та суспільних завдань для досягнення певної мети.

Отже, деонтологічна культура – сукупність духовно-інтелектуальних, емоційно-ціннісних та професійно-етичних якостей особистості, що визначають етичну та культурну значущість її життєдіяльності. Тому формування деонтологічної культури – це процес поступового вироблення інтелектуальних, емоційно-ціннісних та операційних якостей в структурі особистості майбутніх фахівців.

Зміст, форми та методи соціально-виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів мають бути спрямовані на оптимальний вибір майбутніми фахівцями цінностей, дій, поведінки, виконання професійного обов'язку, що викликали б потребу у такому устрої морального життя, котрий базується на загальнолюдських та професійних етичних цінностях.

Література:

1. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04 / Васильєва Марина Петрівна. – Х., 2004. – 432 с.
2. Кудерина А. Е. Формирование деонтологических качеств будущего учителя в процессе профессиональной практики (в условиях педагогического колледжа): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / А. Е. Кудерина. – Караганды, 2008. – 20 с.
3. Кусий Ю. О. Педагогічна деонтологія / Ю. О. Кусий // Шкільний світ. – 1998. – № 21 (листопад). – С. 4-7.
4. Платонов К. К. Структура и развитие личности. / Платонов К. К. – М.: Наука, 1986. – 244 с.
5. Ясякевич Г. Я. Формування гуманного ставлення молодших школярів у познавальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.01. "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Г. Я. Ясякевич. – К., 1997. – 25 с.

О. Суванов
(Гулистон, Узбекистон)

**ИЛМ ОРҚАЛИ БИЛИМ ЭГАЛЛАШ ПРИНЦИПИДАН БАКАЛАВРИАТ БОСҚИЧИДА ФАНЛАРИНИ
ЎРГАНИШДА ҚўЛЛАШНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДИК АСОСЛАРИ**

Илм орқали билим эгаллаш таълим амалиётида доимий тарзда қўлланиб келинган. Етуқ олимлар, фан ва маданият арбоблари, дунёга машхур бўлган шахсларнинг кўпчилиги мустақил билим олиш орқали, илмий-ижодий кузатишлар, тажриба-синов ишларини бажариш тўғрисида камолотнинг энг юқори даражасига эришган. Лекин педагогика фанидан айнан "Илм орқали билим олиш", деган ибора таълим принципи сифатида татқиқ этилмаган. Ёшларнинг илмий билимларни эгаллаши, ижодкорлик ва бунёдкорлик фаолияти, илмий тадқиқотлар олиб боришини илмийлик принципи доирасида изоҳланган. Аммо педагогик технологияларнинг кенг қўламда жорий этилиши, таълимнинг ноанъанавий шакллари ва интерфаол методларидан фойдаланиш талабаларнинг онгли, фаол, мустақил, эркин ва ижодий билим эгаллашларини кучайтирди. Талабанинг ўзи илмий изланиш ва тадқиқотлар олиб бориши, профессор-ўқитувчилар билан ҳамкорликда илмий муаммоларга ечим топишда иштирок этиши анча оммавий тус олди.

Олий ўқув юрларида таълимни ташкил этишнинг шакллари, интерфаол методлардан фойдаланиш, ахборот коммуникация технологиялари профессор-ўқитувчи ва талабалардан инновацияли фаолият билан шуғулланишни тақозо этади. Инновацияли фаолият энг сўнги янгиликларни билиш ва тажрибада татқиқ этиш ҳамда янгиликлар яратиш учун замин ҳозирлайди. Таълим жараёнини илмий асосда йўлга қўйиши илм орқали билим олишни алоҳида принцип сифатида эътироф этишни ва унга қатъий риоя қилишни долзарб масала даражасига кўтарди.

Республикада ёшларнинг илмий изланишларига, кашфиётчилик ва бунёдкорлик фаолиятига ижтимоий муаммо сифатида қараб келинмоқда. "Ёшлар овози" мебо танлови, Президент ва номдор стипендиялар танлови, Зулфияхоним қизлари танлови, фан олимпиадалари ва ҳар хил йўналишлардаги кўрик танловлар ўқувчи ва талабаларни илмий изланишга, ижод қилишга, янгиликлар яратишга давъат этмоқда. Йилдан-йилга уларнинг оммавийлиги ортиб бормоқда. Айниқса олий ўқув юрларида билим олиш ва касб эгаллашда талабаларнинг мустақил илмий изланувчанлик фаолияти устиворлашиб бораётгани яққол намоён бўлмоқда. Талаба кўпроқ ихтисослик фанларидан илмий ижодий ишлар бажарадилар. Кичик мактаблар, фан тўғрақлари ва ёш олимлар кенгашлари ишида фаол қатнашади. Буларнинг барчаси олий ўқув юрларида таълим жараёнининг мазмун-моҳияти тубдан ўзгарганидан далолат беради. Илм орқали билим эгаллаш ҳам ушбу ўзгаришларнинг бир белгиси, кўриниши сифатида қаралиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Гулистон давлат университети профессор-ўқитувчилари томонидан мустақил таълимни илмий асосда ташкил этиш, амал қилинадиган принципларга аниқлик киритиш, самарали усуллар ва шакллари амалиётда жорий этиш каби қатор муаммолар ўрганиб чиқилди. Мустақил таълимнинг асосий тушунчалари глассарий шаклида чоп этирилди. Профессор-ўқитувчилар учун мустақил таълимни самарали йўлга қўйиш мақсадида семинар-тренинглар ўтказилди. Педагогик инновация маркази мутахассисларнинг таъкидлашларича мустақил таълим тўғрисида йўлга қўйилганда талабаларнинг ўзлаштириш даражалари кескин кўтарилгани аниқланди. 2009-2010 ўқув йили давомида ўтказилган тажриба-синов ишлари ва илғор профессор-ўқитувчиларнинг иш фаолияти ўрганилиб таҳлил этилганда ижобий натижалар қўлга киритилгани маълум бўлди.

Талабалар бажариши шарт бўлган мустақил ишлар ўқув режа ва дастурдан келиб чиққан ҳолда дарс жараёнида ва ундан ташқарида қандай миқдорда бўлишига аниқликлар киритилди. Айрим ўқитувчиларнинг ҳаддан ортиқ топшириқлар беришига чек қўйилди. Талабанинг бўш вақт бюджети аниқланиб ўқитиладиган фанлар моҳиятига кўра сараланган ҳолда мустақил иш топшириқларининг ҳажми ва миқдори белгиланиши мақсадга мувофиқ деб ҳисобланди.

Талабалар томонидан бажариладиган мустақил ишларнинг турлари ҳам кўп. Уй вазифаси, семинар, амалий ва лаборатория машғулотларига тайёргарлик кўриш, қайта ишланмалар ва битирув малакавий ишларни бажариш шулар жумласига киради. Булардан ташқари талабалар шахсий қизиқишлари бўйича ҳам мустақил ишларни амалга оширади. Ихтисослик фанларидан илмий ва ижодий изланишлар олиб бориш, тажриба-синов ҳамда тадқиқотчилик ишлари билан шуғулланади. Бу хилдаги мустақил ишларни ҳам эътиборга олиш фойдали ҳисобланади.

Талаба томонидан бажарилган мустақил иш ўқитувчиларнинг назорати остида бўлганда, ўз вақтида ҳолисона текширилиб, муносабат билдирилиб, баҳоланиб борилганда кафолатланган натижага эришишнинг самараси ортади. Профессор-ўқитувчи талабанинг мустақил билим эгаллашига, касбий фазилатларни таркиб топширишига яқин маслаҳатчи, илмий-услубий раҳбар бўлганда касбий профессионаллик шаклланиб боради.

"Педагогик маҳорат" фани жисмоний тарбия ва жисмоний маданият йўналишида олтинчи семестрда ўтказилади. Жами 85 соат вақт ажратилган. Шунинг 22 соати маъруза, 12 соати амалий, 10 соат лаборатория ва 41 соатида мустақил иш топшириқлари бажарилади.

"Ўқитувчининг таълим жараёнидаги маҳорати" мавзуси бўйича 2 соат маъруза, 2 соат амалий ва 4 соат мустақил иш амалга оширилади. Ўқитувчи маърузада талабаларнинг фаоллигини таъминлаган ҳолда энг асосий тушунчаларни баён этади, изоҳлайди ва талабалар билан биргаликда таҳлил қилади. Талабаларга мустақил